Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta ja valtioneuvoston asetus sanomalehtijakelun tukemisesta (HE 58/2022 vp.)

Uutismedian liitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi postilain muuttamisesta (“hallituksen esitys”) ja valtioneuvoston asetuksesta sanomalehtijakelun tukemisesta (“jakelutukiasetus”) (HE 58/2022 vp.).

Uutismedian liitto esittää kunnioittaen valiokunnalle mietintöä varten seuraavat huomiot:

Pääviestit

1. Postilaissa tulisi selvästi määrittää, että kolme yleispalvelun jakelupäivää viikossa on lain velvoittava minimi koko maassa.

2. Yleispalvelun jakelupäivät tulisi säätää kiinteiksi, yhteneväisiksi ja joka viikko samoiksi jakelupäiviksi joko koko maassa tai vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.

3. Jakelutukiasetuksen ja jakelutuen tulisi koskea myös vähintään kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua. Jakelutuen tulisi siis koskea myös 1- ja 2-päiväisten paikallisten sanomalehtien ja kaupunkilehtien jakelua.

4. Sanomalehtien tuetulle jakelulle olisi asetettava kilpailutuksessa kellonaikatakaraja. Takarajan tulisi olla tukialueesta riippuen viimeistään klo 12:00 – 16:00.

Yleiset huomiot

Uutismedian liitto pitää 5-päiväisen sanomalehtijakelun turvaamista erittäin tärkeänä. Hallituksen esitys turvaa yhdessä jakelutukiasetuksen kanssa 5-päiväisen sanomalehtijakelun myös varhaisjakelun ulkopuolisilla alueilla aina vuoden 2027 loppuun asti.

Huolimatta siitä, että hallituksen esityksellä ja jakelutukiasetuksella pystytään vuoden 2027 loppuun varmistamaan sanomalehtien 5-päiväinen jakelu, monet hallituksen esityksen

ehdottamat postilain kohdat heikentävät paikallisten uutismedioiden, erityisesti painettujen sanomalehtien, toimintaedellytyksiä.

Suomessa ilmestyvistä yli 230 uutismediasta merkittävä osa (yli 190 kaupunki- ja paikallislehteä) ilmestyy 1–2 kertaa viikossa. Sen lisäksi että nämä lehdet jäävät hallituksen esityksen perusteella postilain ja jakelutukiasetuksen ulkopuolelle, postilain jakelupäivien määrittelyä koskevat osat vaikuttavat niiden toimintaedellytyksiin huonontavasti. Pahimmillaan nämä uutismedian toimintaedellytysten heikennykset uhkaavat lehtien olemassaoloa.

Vaikka postilaki muodollisesti koskee yleispalvelukirjeiden jakamista, on sama yleispalvelukirjeiden lakisääteinen jakeluverkko tärkeä lähes kaikille lehdille, ja joillekin lehdille se on ainoa käytettävissä oleva verkko.

Postilain tulee toimia myös vuoden 2027 lopussa päättyvän tukikauden jälkeen. Tästä syystä postilaissa olisi määriteltävä selvästi 3 päivää yleispalvelun jakelupäivien minimi-vaatimukseksi. Samoin jakelupäivien määrittyminen on säädettävä yksiselitteisesti (kiinteät, yhteneväiset, ja joka viikko samat päivät koko maassa ja vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla).

Painettu sanomalehti on paikallisen uutismedian kivijalka, sen olemassaoloa ei saa vaarantaa

Painetun uutismedian, sanomalehtien, jakelu on kotimaisen uutismedian tulevaisuuden kannalta merkittävä asia. Sanomalehtien jakelun merkitys korostuu erityisesti paikallislehtien kannattavuuden ja olemassaolon osalta.

Suomen uutismedia on digitalisoitunut vahvasti viime vuosina. Lähes kaikki lehtikustantajat tarjoavat sanomalehdet myös digitaalisina verkkojulkaisuina ja näköislehtinä. On odotettavissa, että viimeisetkin sanomalehdet tarjoavat uutismedian toimituksellisia sisältöjä digitaalisessa muodossa lähivuosina.

Uutismedian digitaalisten sisältöjen vauhdikkaasta kehityksestä huolimatta merkittävä osa suomalaisista haluaa edelleen ja myös tulevaisuudessa seurata oman paikkakuntansa tai alueensa asioita lukemalla paperista sanomalehteä. Suomalaisten ”usko painettuun sanaan” ja halu tilata ja lukea painettua sanomalehteä ovat erittäin vahvoja.

Pienten paikallislehtien tilaajien ja lukijoiden digitalisoituminen on taloudellisesti erittäin vaikeasti toteutettava yhtälö.

Jos sanomalehtien jakelun laatu heikkenee vielä nykyisestäkin tasosta tai muuttuu taloudellisesti lehdille liian kalliiksi, eivät tilaajat, jotka luopuvat painetun sanomalehden tilauksista välttämättä siirry enää digitaalisen sanomalehden tilaajiksi. Tämä on olennainen riski, joka toteutuessaan vaarantaa erityisesti paikallislehtien olemassaolon. Kaikilla kansalaisilla ei ole yhtäläisiä digitaalisia valmiuksia tai päätelaitteita. On ilmeinen vaara, että osa kansalaisista luopuu painetun sanomalehden loppuessa kokonaan uutisten seuraamisesta ja tietopohjaisesta paikallisten ja lähialueiden asioiden uutistarjonnan seuraamisesta.

Maamme paikallislehtien tilaus- ja mainosmyynnin digitulot ovat noin 6 prosenttia paikallislehtien kokonaistuloista. Paikallislehtien tuloista noin 94 prosenttia tulee painetusta sanomalehdestä. Päivälehtien digitulojen osuus vaihtelee 2-27 prosentin välillä päivälehtien tuloista. Keskimäärin noin 82 prosenttia päivälehtien tuloista tulee painetusta sanomalehdestä.

Uutismedian liitto katsoo, että tämän lausunnon pääviesteissä esitetyt muutospyynnöt osaltaan turvaavat kotimaisen uutismedian jatkuvuuden erityisesti paikallis- ja alueellisten lehtien osalta. Samalla ne mahdollistavat sen, että kansalaisten sananvapaus, oikeus vastaanottaa ammattimaista paikallisesti tuotettua toimituksellista tietoa, ei heikkene.

Postilain yleispalvelun jakelupäivien minimiksi koko maahan olisi säädettävä kolme jakelupäivää viikossa

Postilaissa ja vähintään sen perusteluissa tai valiokunnan mietinnössä tulisi hallituksen esitystä selvemmin määrittää, että kolme jakelupäivää viikossa on postilain yleispalvelun jakelupäivien minimi koko maassa. Yleispalvelutuotteiden laatustandardia ei saa käyttää jakelupäivien vähentämiseen alle määrätyn minimin eli alle kolmen viikoittaisen jakelupäivän.

Valiokunta voisi kirjata asian mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Yleispalvelun jakelupäivien minimi koko maassa on kolme jakelupäivää viikossa.*

Uutismedian liitto ymmärtää, että viikoittaisten jakelupäivien määrän vähentämistarve on jaettavien kirjeiden ja lehtien määrän vähentyessä väistämätöntä. Tässä vaiheessa tulisi viikoittaisten yleispalvelun jakelupäivien lukumäärä kuitenkin kiinnittää yksiselitteisesti vähintään kolmeen jakelupäivään viikossa.

Mietintöön olisi kirjattava, että yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat

Kiinteiden jakelupäivien määrittelyssä olisi otettava huomioon yleispalveluyhtiön lisäksi myös muiden yleispalvelun jakeluverkkoa käyttävien asiakkaiden, kuten lehtikustantajien ja lehtien tilaajien, tarpeet. Lehtien tilaajien, lehtikustantajien ja lehdistä mainos- ja ilmoitustilaa ostavien mainostajien kannalta on erittäin tärkeää, että yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat joko koko maassa tai vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.

Postilain yleispalvelutuotteiden viikonpäivien päättäminen tulisi valiokuntakäsittelyssä määrätä Liikenne- ja viestintäviraston tehtäväksi.

Valiokunta voisi kirjata nämä kaksi kotimaiselle uutismedialle tärkeää asiaa mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Valiokunta korostaa, että hallituksen esityksessä yleispalvelun jakelupäivät ovat kiinteät, yhtenevät ja joka viikko samat koko maassa ja vähintään varhaisjakelualueen ulkopuolisilla alueilla.*

- *Valiokunta katsoo, että kansalaisten sananvapauden toteutumisen ja elinvoimaisen uutismedian säilyttämisen kannalta on postilain yleispalvelutuotteiden viikonpäivien päättäminen Liikenne- ja viestintäviraston tehtävä.*

Hallituksen esitys ei lainkaan avaa sitä, mitä ”kiinteät jakelupäivät” tarkoittaa. Se, että yleispalveluntarjoaja, Posti, voisi määritellä sen, mitä ”kiinteällä jakelupäivällä” tarkoitetaan, mahdollistaa puhtaasti yleispalveluntarjoajan liiketoimintatarpeisiin perustuvan määrittelyn. Ilman lainsäätäjän huolellista ohjausta on ilmeistä, että yleispalveluntarjoaja ei ota huomioon lehtien tilaajien, lehtikustantajien tai mainostajien tarpeita. Silloin erityisesti paikallisten lehtien olemassaolo vaarantuu, koska lehdet menettävät mainostajia ja tilaajia.

Lehtien tilaajille, mainostajille ja lehtikustantajille on välttämätöntä, että lehti ilmestyy kuluttajalle sovittuna määräpäivänä. Ilman tämän edellytyksen täyttymistä lehtikustantamisen elinvoimaisuus vaarantuu ja luotettavaa tietoa tuottava ammattimainen uutisjournalismi on vaarassa kadota osasta maata.

Suomalaisista sanomalehdistä nimenomaan paikallislehdet ovat yleispalvelutuotteen varaan rakentuvan Postin perusjakelun varassa. Paikallislehtien vuoden 2021 tuloista 94 prosenttia tuli painetusta sanomalehdestä. Maamme koko uutismedian tuloista painetun lehden osuus oli 76 prosenttia.

Kiinteät ilmestymispäivät ovat erittäin tärkeitä lehdissä ilmoittaville paikallisille yrityksille. Jakelupäivien vuoroviikkomalli ja jakelupäivien vaihtelu eri alueilla sekoittavat järjestelmän ja heikentävät paikallismedioiden kiinnostavuutta mainosalustana. Mainostulojen vähentyminen heikentää paikallislehtien toimintaedellytyksiä ja vaarantaa lehtien olemassaolon.

Jakelutuen tulisi koskea myös vähintään kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua

Sanomalehden määrittely postilaissa tulisi laajentaa koskemaan vähintään kerran viikossa ilmestyviä lehtiä.

Uutismedian liitto katsoo, että jakelutukiasetuksen ja jakelutuen tulisi koskea myös kerran viikossa ilmestyvien lehtien jakelua. Jakelutuen tulisi siis koskea myös esimerkiksi 1-päiväisiä paikallisia sanomalehtiä ja kaupunkilehtiä.

Valiokunta voisi kirjata postilain määritelmän muutoksen mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Valiokunta katsoo, että esityksen Postilain 2 §:n 11) kohdan sanomalehden määritelmää tulisi laajentaa kattamaan myös vähintään kerran viikossa ilmestyvät lehdet seuraavasti:*

”sanomalehdellä sanoma- ja kaupunkilehteä, joka ilmestyy vähintään yhtenä arkipäivänä viikossa ja joka sisältää valtakunnallista tai sanomalehtijakelua koskevan valtionavustuksen valintamenettelyn piiriin kuuluvaan alueeseen liittyvää paikallista uutisaineistoa”.

Koska pienten paikallislehtien tilaajien ja lukijoiden digitalisoituminen on taloudellisesti erittäin vaikeasti toteutettava yhtälö, tulisi vielä tässä vaiheessa varmistaa, että 1- ja 2 -päiväisten sanomalehtien toimintaedellytykset eivät heikenne, eikä olemassaolo vaarannu sen vuoksi, että niiden jakelu ei kuulu jakelutuen piiriin.

Maamme paikallislehdistä 92 prosenttia (123 lehteä) ilmestyy kerran tai kaksi kertaa viikossa. Hallituksen esitys on omiaan jättämään erityisesti paikallislehtien jakelun huonompaan asemaan suhteessa vähintään 3-kertaa viikossa ilmestyviin lehtiin.

Tuettavalle sanomalehtijakelulle olisi asetettava kilpailutuksessa yksiselitteinen kellonaikatakaraja

Lehtijakelun ajankohta on kriittinen kysymys sanomalehtien tilaamiselle. Ilman yksiselitteisen takarajan määrittämistä sanomalehtien jakelu voi käytännössä tapahtua aikaan, joka ei palvelisi sanomalehden tilaajia, eikä olisi vastuullista valtion varojen käyttöä.

Uutismedian liitto katsoo, että ei ole perusteltua jakaa valtion tukivaroja kilpailutuksessa tukemaan lehtijakelua, mikäli valtio ei voisi vaatia vastineeksi lehtijakelulta minkäänlaista laatua. Keskeinen lehtijakelun laadunmittari on se kellonaika, milloin lehtijakelu viimeistään tapahtuu. Sanomalehden merkitys vähenee olennaisesti, mikäli lehti jaetaan tilaajalle vasta myöhään iltapäivällä tai jopa illalla.

Valiokunnan tulisi mietinnössä ohjata Liikenne- ja viestintävirastoa asettamaan kilpailutuksessa yksiselitteinen kellonaikatakaraja tuettavalle lehtijakelulle. Sopiva tuettavan sanomalehtijakelun takaraja olisi alueesta riippuen viimeistään klo 12–16.

Valiokunta voisi kirjata asian mietintöönsä esimerkiksi seuraavasti:

- *Valiokunta katsoo, että liikenne- ja viestintäviraston tulee kilpailutuksessa asettaa yksiselitteinen kellonaikatakaraja jakelutukiasetuksen perusteella avustettavalle jakelulle. Valiokunnan näkemyksen mukaan avustuksen kohteena oleva jakelu on tehtävä alueesta riippuen viimeistään kello 12:00:n ja 16:00:n välillä.*

Muut postilain ja jakelutukiasetuksen keskeiset kohdat

Sanomalehtijakelun valtiontuen kilpailuttaminen

Uutismedian liitto kannattaa hallituksen esitykseen kirjattua Liikenne- ja viestintäviraston roolia valtionavustuksen kilpailutuksen toteuttajana.

Kilpailutuksen ehtoihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja varmistaa, että tuki täyttää EU:n valtiontukisääntelyn tuelle asettamat vaatimukset. Kilpailutuksen tulee edistää kilpailua ja turvata palvelun saatavuus sekä palvelun laatu ja edullinen hinta.

Lehtijakelu on kilpailutettava riittävän pienillä alueilla, jotta myös paikalliset toimijat voivat osallistua kilpailutukseen. Kilpailutusalueiden koon määrittelyn on tuettava mahdollisimman laajaa kilpailutukseen osallistuvien toimijoiden määrää.

Jakelussa käytettävät rakennelmat ja sijaintitiedot

Uutismedian liitto kannattaa hallituksen esityksen kirjausta siitä, että Liikenne- ja viestintävirasto toimii päättävänä viranomaisena tilanteessa, joissa sijaintitietojen luovuttaminen voisi vaarantaa tietosuojaa, kansallista turvallisuutta tai maanpuolustusta.

Lehtijakelun kilpailun mahdollistamiseksi on tärkeää, että postitoiminnan hoitamisessa tarpeelliset osoitetiedot postilaatikoiden tarkasta sijainnista ja niiden sijaintikoordinaatit ovat kaikkien jakeluyritysten saatavilla.

Postinjakelun nykyisten perustuotteiden volyymien pienentyessä on tärkeää edistää erilaisten palveluiden yhdistämistä jakelun turvaamiseksi koko Suomessa.

Uutismedian liitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja

Uutismedian liitto on sanomalehtien, kaupunkilehtien ja muiden yksityisten uutismedioiden julkaisijoiden toimialajärjestö. Uutismedian liitto on media-alan yhteistä edunvalvontaa hoitavan Medialiiton suurin jäsenjärjestö.